

Strategische Toekomstvisie en Omgevingsvisie Gemeente Meerssen

Van leefbaarheid naar toekomstkracht 2025 - 2035

I. Wat is er aan de hand?

Feitelijk heeft de gemeente te maken met:

1. Krimp door vergrijzing en een lage instroom
2. Een mismatch op het gebied van huisvesting
3. Een stevige opgave voor het waterrobuust en klimaatadaptief maken van onze omgeving en het herstel van natuurwaarden
4. Meerssen is de duurste, maar niet de rijkste gemeente van Limburg

II. Wat gaan we eraan doen?

'Het behoud van leefbaarheid is belangrijk, maar een vooruitziend krimpbeleid kijkt verder en versterkt de regionale toekomstkracht'

Prof. dr. ir. Bettina B. Bock¹

1. Anticiperen op krimp; verschuif de focus van groei naar kwaliteit

Accepteer de bevolkingsdaling en de gevolgen als een feit. Inventariseer de kansen en bedreigingen (SWOT) op het niveau van (woon)kernen, integreer waar mogelijk en richt je op (regionale) samenwerking.

Concrete opgaven daarbij:

- a) Profilering² als woongemeente, gericht op jonge mensen (studenten en gezinnen), ondernemers en door middel van een mediacampagne met 'Unique Selling Points':
 - Het groen, de ruimte en heuvels; Bunderbos/ hellingbos met beekjes en bronnen, Grensmaas, Waterval Ulestraten, hellingen voor wielrenners)
 - De bereikbaarheid (A2, A76 en Maastricht Airport)
 - De ligging (dichtbij Maastricht, België en Duitsland- Euregio)
 - De cultuur (Basiliek en horeca van Meerssen, historische Proosdijpark, B&B Kasteel Geulle, voetgangerspont Geulle a/d Maas)
 - Het rijke verenigingsleven (sportclubs, culturele verbanden, wandelexcursies)
- b) Minimale voorzieningen per woonkern in stand houden, gericht op integratie voorzieningen:
 - Basisonderwijs (voorziet in de levensvatbaarheid van een dorpskern)
 - Multifunctionele ontmoetingsplek (openbare ruimte of accommodatie), bij voorkeur in een aantrekkelijke dorpskern, thematisch ingericht (bv. sport, cultuur, toerisme, zorg) afhankelijk van de kracht van die kern.
- c) Versterking van samenwerking met veerkrachtige en vitale gemeenten en vorming van netwerken van bijvoorbeeld onderwijs- en zorgaanbieders (regionaal maatwerk)³. Zo kan een samenwerkingsverband van (MBO- techniek) onderwijsinstellingen een cluster opleiding aanbieden, afgestemd op de werkgelegenheid in de regio. Overwogen kan worden een soort

¹ Uit een bundel van 5 wetenschappelijke essays: 'Land in Samenhang – Krimp en regionale kansengelijkheid' (31-10-2019)

² Meerssen is een forenzen gemeente; het vermoeden dat vanuit Maastricht en Parkstad meer mensen naar Eijsden trekken kan worden onderzocht en profilering kan daarop worden afgestemd.

³ Zie 'Actieplan Bevolkingsdaling': v.a. blz 102 Samenwerkingsafspraken Zuid-Limburg (krimpregio's), 05-04-2016

ambtenarenpool op te zetten, waarbij know-how beschikbaar wordt voor meerdere gemeenten die bestuurlijk onafhankelijk willen blijven⁴

2. Mismatch huisvesting verminderen

- Denken in mogelijkheden; nieuwbouwen en herbouwen van kleinere wooneenheden geschikt voor alleenstaanden, ouderen en jongeren/ studenten (gemengd), statushouders. Woningssplitsen, mantelzorg- en kangoeroewoningen toestaan, kleinschalig groepswonen en Tiny Houses in de buitengebieden.
- De gemeente zou het bouwen via Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO) kunnen faciliteren; een bewonersgroep of de gemeente zelf kan initiatiefnemer zijn van een bouwproject. Voordelen zijn het schaalvoordeel, een risicospreiding, het bieden van woningen op maat voor doelgroepen met een zorgvraag en sociale cohesie.
- Leegstand tegengaan door stimuleren herontwikkeling (zoals Markt in Geulle) en het voeren van een leegstandsverordening.
- Oprichten van een sloop en transformatiefonds particuliere woningvoorraad.
- Gebruikmaken van het voorkeursrecht als gebiedsontwikkelingsinstrument voor het bereiken van ruimtelijke ordeningsdoelen.
- Het opzetten van een regionale grondbank waarmee landbouwgrond een andere bestemming kan krijgen. Met adviezen vanuit een klankbordgroep van boeren en burgers wordt lange termijnbeleid bepaald en via de grondbank (koop en uitgifte grond met voorwaarden) uitgevoerd.

3. Waterrobuust en klimaatadaptief maken van omgeving met natuurherstel

Met het erkennen van de urgentie van het waterrobuust en klimaatadaptief maken van onze omgeving, is de eerste stap gezet. Vanuit het Rijk is bepaald dat water en bodem sturend moeten zijn en dat sturing op het gehele stroomgebied moet plaatsvinden. Om natuurherstel mogelijk te maken, moet de transitie naar natuurinclusief boeren worden ondersteund.

Het ontbreekt de gemeente (nog te vaak) aan zelfbewustzijn en lef. In een lange termijnvisie:

- Eigen instrumentarium (bestemmingsplan/ omgevingsplan) moet dwingender worden ingericht, op maatregelen tegen wateroverlast en voor hoogwaterbescherming⁵.
- Er kan geen afwachtende houding worden aangenomen ten opzichte van anderen, zoals het programma Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL), dat geen bevoegdheden kent ten aanzien van het nemen van maatregelen op het gebied van hoogwaterbescherming. Dring bij de Provincie aan op het verhogen van hoogwaterbeschermingsnormen voor bebouwde gebieden met 1:25 norm (i.p.v. 1:100).
- Beleid moet worden aangepast op de transitie naar natuurinclusieve landbouw en op de bescherming van Natura2000 gebieden.

De eilandgedachte moet losgelaten worden, water kent geen grenzen. De gemeente Meerssen dient een voortrekkersrol te nemen door innovatief op het gebied van Ruimtelijke Ontwikkeling te sturen op klimaatadaptatie⁶ en natuurherstel. Het betreft de veiligheid van burgers en verdient blijvende aandacht in (Eu)regionale context. Ter voorkoming van afwenteling inzake wateroverlast is samen (met andere gemeenten) optrekken in plaats van concurreren de regel.

⁴ SETA: Samen en toch apart (concept ontwikkeld door prof. Arno Korsten)

⁵ Duurzaamheidseisen zijn geborgd in het Bouwbesluit, klimaat adaptief bouwen moet vooralsnog aanvullend worden geregeld.

⁶ Met een rijksbijdrage is een pilot gestart om de waterbuffercapaciteit te vergroten en regenwaterriolen aan te leggen. Op 8-11-2018 (verlengd t/m 2023) is een samenwerkingsovereenkomst (Provincie, WML, WL, LLTB, Staatsbosbeheer, gemeente Meerssen) getekend om wateroverlast te verminderen.

4. Betaalbaarheid en haalbaarheid

- In de planontwikkeling de nadruk leggen op gemengd gebruik bij openbare ruimtes ten behoeve van sociale interactie, inclusiviteit en betrokkenheid en een grotere economische vitaliteit. Daarbij de sterke punten per kern benutten en stimuleren dat men hopt en integreert, zodat niet in alle kernen hetzelfde aanbod hoeft te worden gefaciliteerd. Hiermee blijft het voorzieningenniveau betaalbaar voor de gehele gemeenschap. Een concertzaal in Bunde, een wandeling in Waterval of boodschappen bij de grote Jumbo in Rothem.
- Gemeente en woningcorporatie ontwikkelen multifunctionele accommodaties, waarbij wonen en maatschappelijke functies worden gecombineerd, als (mantel)zorg, sport en spel, kinderopvang, vergaderruimtes en horeca. Een goed voorbeeld is het te ontwikkelen Spoc in Geulle (voormalige basisschool en gymzaal In 't Riet, gemeenschapshuis Kleiaove en sportvelden).
- De gemeente is vooruitstrevend en ondernemend in het zoeken naar betaalbare en duurzame opties binnen het accommodatiebeleid: revitalisering van bestaande locaties en innovatieve prefab bouwsystemen kunnen gecombineerd worden toegepast al dan niet in samenwerking met commerciële partijen. Er vindt zorgvuldige besluitvorming plaats met een SWOT-analyse aan de voorkant en SMART geformuleerde doelen in bijvoorbeeld een exploitatiebegroting. Financiële risico's worden daarmee gedekt.
- Betaalbare mobiliteit is een basisvoorziening. Met name voor ouderen moet dit verbeterd worden, zodat zij (sociaal) actief blijven en minder afhankelijk zijn van brengservices. Hiermee blijven de voorzieningen voor iedereen bereikbaar en hoeft niet per kern alles in stand gehouden te worden.
- Dorpontwikkelingsplannen (DOP) moeten worden ingezet voor de leefbaarheid en vitaliteit van de kernen. Wanneer gebruik wordt gemaakt van burgerkracht of -participatie vanuit het oogpunt van bezuiniging, moet de win-win situatie helder zijn en moeten afspraken daarover worden vastgelegd⁷ en gehandhaafd.
- Deskundigheid in de eerste plaats bij samenwerkingspartners in de regio zoeken, in plaats van (dure) externe deskundigheid inhuren voor allerlei vraagstukken en opgaven. Voorkom daarbij dat bureaucratie besluitvorming vertraagt en let op haalbaarheid. Wanneer plannen financieel en/of personeel niet haalbaar zijn, moeten ambities worden bijgeschaafd. Bestaansrecht en ambities kunnen niet enkel met lastenverzwaring worden waargemaakt.

III. Wat krijgen we ervoor terug?

Levendige gemeenschappen met aantrekkingskracht, daadkracht en ondernemingszin, in verbinding met elkaar en de met regio, toekomstbestendig in een water robuuste omgeving met een veerkrachtige natuur.

⁷ Bijvoorbeeld een gebruikersovereenkomst bij een grasmaaier die ter beschikking wordt gesteld aan een vereniging; gemeente voorziet in materialen, gemeenschap voert onderhoud vrijwillig uit.

IV. Tot slot: ideeënbus

- Maak meer gebruik van ervaringsdeskundigheid
- Zet een vacaturebank op voor vrijwilligerswerk
- Maak gebruik van Interreg- subsidies (Euregio t.b.v. infrastructuur, werkgelegenheid en klimaatadaptatie), LEADER en het Omgevingsfonds MAA (15 miljoen euro voor verbetering leefomgeving omwonenden vliegveld MAA).
- Het wiel hoeft niet opnieuw te worden uitgevonden. Beter goed gejat dan slecht bedacht:
 - ONS label Breda⁸ (sociale coöperatie die maatschappelijke impact maakt)
 - NAHuis Tilburg⁹ (veilige en deskundige omgeving voor mensen met Niet Aangeboren Hersenletsel en hun naasten)
 - Clubhuis van de Toekomst¹⁰
 - AutoMaatje (ANWB)
 - De principes van de 1/18 Hour City (stedelijke ontwikkeling voor gemengd gebruik)
 - Actieplan Bevolkingsdaling (Rijksoverheid, 05-04-2016), Evaluatie Tweede Actieplan (16-04-2021)
 - Project 'Beweging voor iedereen binnen groen Geulle'
 - Burgerbegroting Maastricht (budgetten voor burgerinitiatieven)

Bouwteam '(Hoog)springlevend':

Wilma Heijenrath, Antoine Penne, Saskia Jansma, Wim Vavier, Torben Mulder, Lenie Spee, Fred Knarren

⁸ Zie: <https://onslabelbreda.nl>

⁹ Zie: <https://www.nahuis.org>

¹⁰ Zie: <https://www.tudelft.nl/2023/tu-delft/sportclub-als-living-lab-innovatie->